

INFORMACIJA
APIE SUNKIŲ IR MIRTINŲ NELAIMINGŲ ATSTITIKIMŲ DARBE KONTEKSTĄ
STATYBOS SEKTORIUJE 2015 METAIS

I. ĮVADAS

Statybų sektoriaus darbuotojų skaičius ES sudaro apie 7 proc. visų darbuotojų, o jiems tenka apie 15 proc. visų darbo metu įvykstančių nelaimingų atsitikimų bei 30 proc. mirtinų nelaimingų atsitikimų; juos skaičiuojant 100 000 darbuotojų dažnumas svyruoja tarp 5,8 – 6,0.

Lietuvos statybos sektoriuje darbuotojų skaičius siekia beveik 8 proc., nelaimingų atsitikimų šiame sektoriuje skaičius sudaro apie 20 proc. nuo visų kasmet įvykstančių šalies ūkyje. Mirtinų nelaimingų atsitikimų skaičius Lietuvoje 2015 m. pasiekė 36 proc. nuo visų mirtinų pagal visus sektorius.

Skaičiuojant 100 000 darbuotojų mirtinų nelaimingų atsitikimų dažnumas kasmet svyruoja – nuo 15 iki 17. Taigi, šis rodiklis yra apie 2,5 karto aukštesnis nei ES ir 3 kartus viršija Lietuvos mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe dažnumo vidurkį.

Per 10 metų Lietuvos statybos sektoriaus įmonėse mirtinas traumas patyrė 164 darbuotojai, iš kurių 53 (32,3 proc., t.y. kas trečias) buvo neblaivūs. Sunkiai buvo traumuoti 417 darbuotojų, tarp jų neblaivūs – 85 (20,4 proc., t.y. kas penktas darbuotojas). Kartu konstatuotina, kad paskutiniųjų 2 metų (2014–2015 metais) duomenys šiame rodiklių komponente yra gerokai geresni: iš 26 žuvusių darbe neblaivūs buvo 5, t.y. 19,2 proc. – beveik 7 punktais mažiau negu ankstesniais metais.

Tuo tarpu analizuojant duomenis pagal nelaimingų atsitikimų darbe dažnumą (100 000 darbuotojų), rodiklio pokytis yra negatyvus: 2014 m. mirtinų nelaimingų atsitikimų dažnumas statybos sektoriuje buvo 13,9 ir 2,8 karto viršijo šalies vidutinį (4,9) pagal visus sektorius; 2015 m. mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe dažnumas pasiekė 15,3 lygį ir jau 4,4 karto viršijo šalies vidutinį (3,5) pagal visus sektorius.

1. Pagrindiniai statistinių rodiklių duomenys ir jų pokyčiai

1 lentelė

Metai	(S) NA	(M) NA	Iš viso statybose (S)+(M)	Pokyčiai proc.		Visuose sektoriuose (S)+(M)	Statybos sektoriaus NA darbe lyginamojo svorio dinamika nuo visų (S) ir (M) pagal visus sektorius (tarp jų mirtinų)	
				(S) +(M)	(M)		8	9
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2009	19	11	30	x	x	153	19,6 proc.	22,4 proc.
2010	32	6	38	+21,1	-45,4	178	21,2 proc.	11,3 proc.
2011	32	13	46	+17,4	+53,8	180	25,5 proc.	24,1 proc.
2012	42	16	58	+20,7	+18,7	196	29,7 proc.	27,6 proc.
2013	39	17	56	-3,5	+5,9	206	27,2 proc.	28,8 proc.
2014	22	12	34	-39,3	-29,4	176	19,3 proc.	21,1 proc.
2015	46	14	60	+43,3	+14,3	167	35,9 proc.	33,3 proc.
5 m. vid.	36,2	14,4	50,6	x		185	27,5 proc.	27,0 proc.

Trumpiniai: nelaimingi atsitikimai darbe – NA (tekste ir lentelėse); sunkūs – S, mirtini – M (lentelėse).

Pastebėjimai: 1. Baigiantis ekonomikos krizei, nuo 2011 m. statybos sektoriuje pradėjo didėti tiek sunkių, tiek mirtinų NA darbe. Todėl ir statybos sektoriaus NA lyginamasis svoris bendroje NA duomenų bazėje pagal visus sektorius didėjo gana sparčiai (nuo 19,6 proc. 2009 m. iki 35,9 proc. 2015 m.), nes bendroji NA duomenų bazė, iš esmės, liko pakankamai stabili. Tiek padidėjusių NA statybos sektoriuje procentą nulėmė sunkių NA rodiklis, kuris statybos sektoriuje 2015 m. išaugo daugiau kaip du kartus – nuo 22 iki 46.

2. Pagrindinis veiksnys, nulėmęs tokią padėtį, buvo beveik tris kartus padidėjusių NA, susijusių su žmonių kritimu iš aukščio / į gylį, skaičius.

II. DUOMENŲ ANALIZĖ PAGAL NA DARBE STATISTINIUS PARAMETRUS

2. NA pasiskirstymas pagal atliekamų darbų grupes

2 lentelė

Atliekamų darbų pavadinimas	2014 m.		2015 m.		2015 m. įvykių pokytis (+ -) nuo 2014 m.
	(S + M)		(S + M)		
	Iš viso	Proc. nuo visų statybose	Iš viso	Proc. nuo visų statybose	
1. Statybos, statybos remonto darbai	24 (16 S)	70,6	45 (34 S)	75,0	+ 1,9 karto
2. Sandėliavimas, pakrovimas, iškrovimas	3	8,8	3	5,0	Be pok.
3. Techninių priemonių, mechanizmų remontas	-	-	3	5,0	-
4. Būnant, einant teritorijoje	2	5,8	1	1,7	+ 2 kartus
5. Elektros įrenginių ir tinklų aptarnavimas, remontas ir susiję darbai	4 (3M)	11,8	4 (1M)	6,7	Be pok., bet - 3 kartus M
6. Techninių priemonių, darbo įrenginių, tarp jų automobilių, aptarnavimas, susiję darbai	1	2,9	3	5,3	+ 3 kartus
7. Kiti darbai	-	-	1	1,7	-
IŠ VISO:	34	100,0	60	100,0	+ 1,7 karto
8. Iš bendro pagal darbus skaičiaus – NA dirbant pavojingus darbus	18 (10 M)	52,9	34 (9M)	56,7	+ 1,9 karto
8.1. statybos sektoriaus lyginamasis svoris nuo visų NA (S+M) šalyje pagal visus sektorius	18 nuo 66	27,3	34 nuo 57	59,6	+1,9 karto

Pastebėjimai: 1. Pavojingiausioje rizikos požiūriu darbų grupėje (**statyba ir remontas**) NA skaičiaus lyginamasis svoris 2015 m., palyginti su 2014 m. duomenimis, padidėjo beveik 2 kartus (24 < 45) ir pasiekė 75,0 proc. visų sunkių ir mirtinų NA darbe statybos sektoriuje. Tai yra pats aukščiausias rodiklis per pastaruosius 5 metus.

2. Dažni darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimai vykdant elektros įrenginių, tinklų aptarnavimą, remontą ir susijusius darbus (dėl tokių pažeidimų 2014 m. įvyko 1 sunkus ir 3 mirtini NA). Pozityvu tai, kad mirtinų NA 2015 m. įvyko 3 kartus mažiau nei 2014 m.

3. NA pagal traumavimo veiksnius

3 lentelė

Traumavimo veiksnio pavadinimas	2014 m.		2015 m.		2015 m. pokytis (+ -) nuo 2014 m. įvykių
	(S + M)		(S + M)		
	Iš viso	Proc. nuo visų statybose	Iš viso	Proc. nuo visų statybose	
1. Žmogaus nukritimas iš aukščio, į gylį	11 (5 M)	32,6	31 (10 M)	51,7	+ 2,8 karto
2. Daiktų, krovinių kritimas iš aukščio (ant žmonių)	1	2,9	3	5,0	+ 3 kartus
3. Daiktų, mechanizmų virtimas, poslinkis (ant žmonių)	8 (6 S)	23,5	8 (7 S)	13,3	Be pok.
4. Žemių ir kitų medžiagų griūtis (ant žmonių)	1	2,9	2	3,3	+ 2 kartus
5. Statinio, jo dalies griūtis (ant žmonių)	2	5,9	-	-	-
5.1. Visi žmonių kritimai iš aukščio / į gylį, taip pat daiktų, mechanizmų, medžiagų kritimai, virtimai, poslinkiai ant žmonių	23	67,7	44	73,3	+ 1,9 karto
6. Elektros srovė	3	8,8	4	6,7	+ 25,0 proc.
7. Žmogaus griuvimas	2	5,9	5	8,3	+ 2,5 karto
8. Lekiantys, judantys daiktai, skeveldros	1	2,9	5	8,3	+ 5 kartus
9. Transporto priemonė, transportuojamas kroviny	3	8,8	1	1,7	- 3 kartus
10. Aštrūs daiktai	1	2,9	-	-	-
11. Kita	1	2,9	1	1,7	Be pok.
IŠ VISO:	34 (12M)	100,0	60 (14M)	100,0	+40,3 proc.

Pastebėjimai: 1. Akivaizdžiai dominuoja veiksniai, susiję su žmonių kritimais iš aukščio / į gylį, taip pat veiksniai, kai dėl neteisingo darbų organizavimo (įskaitant aplaidumą) ant žmonių iš aukščio krito (virto, užslinko)

įvairūs daiktai (ruošiniai, medžiagos, mechanizmai, įrenginiai, statiniai ar jų dalys, griuvo žemė): šio pobūdžio sunkūs ir mirtini nelaimingi atsitikimai 2015 m. sudarė **73,3 proc.** visų NA statybos sektoriuje.

2. Atkreiptinas stovyboms vadovaujančių bei jas prižiūrinčių darbuotojų dėmesys ir į tai, kad 2015 m. padaugėjo NA, susijusių su žmonių griuvimais, lekiančiais daiktais, skeveldromis.

3. 2015 m. nebuvo NA, susijusių su statinių, jų dalių griūtėmis, tačiau padidėjo NA, susijusių su žmonių griuvimais.

4. Pagrindinės NA priežastys

4 lentelė

NA priežasčių pavadinimas	2014 m.		2015 m.		2015 m. pokytis (+ -) nuo 2014 m įvykių
	(S + M)		(S + M)		
	Iš viso	Proc. nuo visų statybose	Iš viso	Proc. nuo visų statybose	
1. Netinkamas darbų organizavimas, vykdymas (įskaitant potencialiai pavojingų įrenginių priežiūrą, neteisingą darbo vietų įrengimo bei technologinio proceso organizavimą)	10	29,4	21	35,0	+ 2,1 karto
2. Darbo atlikimas nustatyta tvarka neapmokyto, neinstrukuoto asmens	3	8,8	2	3,3	- 33,3 proc.
3. Saugos ir sveikatos darbe vidinės kontrolės nepakankamumas	9	26,4	11	18,3	+ 18,2 proc..
4. Netinkamų kolektyvinių saugos priemonių įrengimas ir / ar naudojimas	2	5,9	2	3,3	Be pok.
5. Elektrosaugos reikalavimų pažeidimai	-	-	1	1,7	-
6. Eismo taisyklių pažeidimai	1	5,9	2	3,3	+ 2 kartus
7. Darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų reikalavimų pažeidimai nenustatyti	2	5,9	5	8,3	+ 2,5 karto
8. Kita	1	2,9	1	1,7	Be pok.
IŠ VISO:	34	100,0	60	100,0	+ 1,8 karto

Pastebėjimai: 1. Nuo 30 sunkių ir mirtinų 2014 m. iki 52 sunkių ir mirtinų 2015 m. padidėjo (+ **42,3 proc.**) NA, susijusių su organizacinio pobūdžio priežastimis. Iš jų – 48 NA (arba 80,0 proc. nuo visų) 2015 m. tenka netinkamam darbų organizavimui (21 iš 48 arba beveik pusė – 43,7 proc. nuo visų organizacinio pobūdžio NA priežasčių).

2. Dėl saugos ir sveikatos darbe vidinės kontrolės nepakankamumo per 2014–2015 metais nukentėjo 20 darbuotojų: 2014 m. – 9 NA, 2015 m. – 11 NA; padidėjimas šioje pozicijoje siekė 36,4 proc.

3. Kelia nerimą sunkūs ir mirtini NA, kuriuose pagrindinėms priežastimis nurodyta darbuotojams privalomų darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimų nevykdymas ir instrukcijų nesilaikymas: 2015 m., palyginti su 2014 m., tokių NA padidėjo nuo 6 NA iki 15.

4a lentelė

9. Darbuotojams privalomų darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimų nevykdymas bei instrukcijų nesilaikymas	6	17,6	15	25,0	+ 2,5 karto
---	---	------	----	------	-------------

Pastebėjimas: Dėl priežasčių, nurodytų 4 skyriaus 4 ir 4a lentelių 3 ir 9 punktuose, 2014 m. (20 NA) ir 2015 m. (24 NA) įvyko 44 sunkūs ir mirtini NA; tai sudarė 46,8 proc. visų statybos sektoriuje įvykusių NA.

Darytina išvada, kad patys darbuotojai, **nekontroliuodami savo veiksmų,** taip pat darbus prižiūrintis ir administruojantis personalas, **nekontroliuodamas (nepakankamai, neveiksmingai kontroliuodamas) darbuotojų veiksmus, abipusiai sudaro prielaidas dirbti rizikingomis sąlygomis, lemiančiomis sunkius ir mirtinus NA.**

Būdingi pavyzdžiai:

2015-02-12 UAB „Vikstata“ darbuotojas vykdė karvidės stogo dengimo darbus. Medinis šakotas grebėstas, ant kurio atsistojo darbuotojas, lūžo ir darbininkas nukrito iš 10,2 m aukščio. Darbuotojas nesinaudojo išduotomis asmeninėmis apsaugos priemonėmis.

2014-06-06 UAB „Garantas“ darbuotojas vykdė ardymo darbus. Nusprendęs pakvėpuoti grynu oru, atsidarė trečio aukšto langą, per jį nulipo ant antro aukšto stogo, paslydo ir nukrito į kieme stovėjusį konteinerį, patirdamas sunkią traumą (darbo drausmės nesilaikymas).

2015-01-27 UAB „Kotesa“ darbuotojas, dirbdamas ant trijų dalių ištraukiamų kopėčių 6,46 m aukštyje, nukrito ir patyrė mirtiną traumą. Tiriant NA paaiškėjo, kad darbuotojai nedėvėjo šalmy, nesinaudojo kitomis asmeninėmis apsaugos priemonėmis, apsaugojančiomis nuo kritimų iš aukščio, todėl pagrindine NA priežastimi

buvo įvardytas darbuotojų saugos ir sveikatos vidinės kontrolės nepakankamumas – organizuojant ir vykdant darbus konkrečiame objekte, darbdavio įgaliotas asmuo, neužtikrino kontrolės, kad darbuotojai naudotųsi asmeninėmis apsaugos priemonėmis.

5. Dažniausiai pasitaikančių aplinkybių ir jų įtakos NA analizė

5 lentelė

NA aplinkybių pavadinimas	2014 m.		2015 m.		2015 m. pokytis (+ -) proc. nuo 2014 m įvykių
	(S + M)		(S + M)		
	Iš viso	Proc. nuo visų statybose	Iš viso	Proc. nuo visų statybose	
1. Kolektyvinės apsaugos priemonės:	x	x	x	x	x
1.1. įvykio vietoje nebuvo įrengtos reikalingos (arba neveikė) kolektyvinės apsaugos priemonės	20	58,8	27	45,0	+ 25,9
1.4. kokių kolektyvinių apsaugos priemonių nebuvo:	x	x	x	x	x
1.4.1. apsaugos nuo kritimo iš aukščio	14	41,2	23	41,7	+ 39,1
2. Asmeninės apsaugos priemonės (AAP):	x	x	x	x	x
2.1. nukentėjusiajam buvo išduotos tinkamos AAP, bet jis nesinaudojo	10	29,4	11	18,3	+ 9,1
2.2. AAP nebuvo išduotos	3	8,8	7	11,7	+ 57,1
3. Darbuotojų apmokymas:	x	x	x	x	x
3.1. nukentėjęs asmuo neapmokytas, neatestuotas, netinkamai instrukuotas	5	14,7	6	10,0	+ 16,6
5. Nukentėjusio darbuotojo blaivumas:	x	x	x	x	x
5.2. neblaivus	6	17,6	5	8,3	- 16,7
IŠ VISO:	34	x	60	x	+ 43,3

Pastebėjimas: Procentine išraiška lyginant pokyčius 2015 m. su 2014 m. duomenimis, didesnių skirtumų nėra. Tačiau, lyginant duomenis skaitmenine išraiška, 2015 m. rodikliai yra blogesni negu 2014 m.

6. Darbuotojų kritimas iš aukščio / į gylį:

5a lentelė

6.1. nuo transporto priemonių	-	-	1	1,7	-
6.2. nuo metalinių, medinių ne pastato konstrukcijų, technologinių įrenginių	1	2,9	6	10,0	+ 83,3
6.3. nuo pastolių	3	8,8	7	11,7	+ 57,1
6.4. nuo stogo	3	8,8	8	13,3	+ 62,5
6.5. pastato konstrukcijų	7	20,6	6	10,0	-14,3
6.6. nuo laiptų, lipynių	2	5,9	2	3,3	Be pok.
6.7. nuo kopėčių	3	8,8	4	6,7	+ 25,0
6.8. kritimo aukštis:	x	x	x	x	x
6.8.1. iki 1,3 m	2	5,9	4	6,7	+ 50,0
6.8.2. daugiau kaip 1,3 m	17	50,0	30	50,0	+ 43,3
IŠ VISO:	34	x	60	x	+ 43,3

Pastebėjimai: 1. Iš esmės, galima tvirtinti, kad pavojingiausi darbai statybvietėse yra kai dirbama: ant stogo (2014–2015 metais įvyko 11 tokių sunkių ir mirtinų NA), ant pastato konstrukcijų (2014–2015 metais įvyko 13 sunkių ir mirtinų) ir nuo pastolių (2014–2015 metais įvyko 10 sunkių ir mirtinų NA); tai sudaro 32,2 proc. (34 NA nuo 94 NA) visų NA, įvykusių per dvejus metus ir 80,9 proc. (34 nuo 42) visų kritimų iš aukščio / į gylį per dvejus metus. Rečiausiai nukrentama nuo transporto priemonių.

2. Traumų sunkumo pasekmės tiesiogiai proporcingos nukritimo aukščiui.

Būdingi pavyzdžiai, susiję su darbuotojo kritimu iš aukščio / į gylį:

Susiję su kolektyvinėmis apsaugos priemonėmis:

2014-03-25 UAB „PDS projektai“ dėl netinkamai įrengtos (pastolių aptvarai buvo per žemi) kolektyvinės apsaugos priemonės iš 4 m aukščio nukritęs neblaivus darbuotojas patyrė mirtiną traumą.

2015-12-08 UAB „Vilstata“ žuvo plytelių klojėjas, iš 8 m aukščio nukritęs nuo netinkamai įrengtų pastolių (išilginis turėklas buvo pritvirtintas plastikiniais dirželiais).

2015-10-22 UAB „Baltijos statybų vystymas“ dėl ne visu perimetru apie pastatą įrengtų pastolių ir / arba neįrengtų apsauginių aptvarų iš 2 m aukščio nukrito ir sunkiai susižalojo darbuotojas.

Susiję su asmeninėmis apsaugos priemonėmis (AAP):

2014-04-10 UAB „SEMTRA“ montavęs vamzdžius darbuotojas iškrito iš mobilios darbinės platformos iš 6 m aukščio ir žuvo. Priežastis – netinkamas AAP naudojimas: darbuotojas dirbo atsisegęs apsauginio apraišo stabdymo lyno karabiną nuo platformos apsauginio aptvaro.

2014-04-26 UAB „Dvaro keliai“ vykdant mūro darbus atsilaisvino įtemptos virvės–mūrėjimo liniuotės galas, kuris buvo pritvirtintas vinimi, įkišta į mūro tarpą. Iš inercijos lėkdama virvės vinis sužalojo darbuotojui, kuris tuo metu buvo pasilenkęs, akį. Vykdamas darbus nebuvo identifikuoti visi pavojai ir neįvertinta rizika; darbuotojas nebuvo aprūpintas apsauginiais akiniais.

2015-05-26 UAB „ABSTA“ demontuodamas pastolius paslydęs iš 4 m aukščio nukrito mūrininkas, kuris nesinaudojo išduotomis AAP (saugos diržu).

Susiję su darbais ir kritimu į gylį:

2014-01-09 UAB „STATEKSA“ darbuotojas įkrito į lifto šachtą (gylis – 3,5 m), nes durų anga nebuvo tinkamai aptverta apsaugos priemonėmis, nebuvo įrengtas apšvietimas. Darbuotojas patyrė sunkią traumą.

2015-09-14 „UAB Inžinerinės idėjos“ iškastoje tranšėjoje dėl netinkamai nušlaituotos ir išramstytos iškasos atskilęs gruntas (žemė) užvirto ant darbuotojo ir jį sunkiai traumavo.

7. Darbuotojų darbo stažo aplinkybių įtakos NA

6 lentelė

NA aplinkybių pavadinimas	2014 m.		2015 m.		2015 m. pokytis (+ -) proc. nuo 2014 m įvykių
	(S + M)		(S + M)		
	Iš viso	Proc. nuo visų statybose	Iš viso	Proc. nuo visų statybos	
7.1. darbo stažas iki 1 m.	21(8M)	61,8	34(8M)	59,4	+ 38,2
7.2. statybos sektoriaus lyginamasis svoris nuo visų NA (S+M) šalyje pagal visus sektorius	x	22,6	x	36,6	x
IŠ VISO:	34	x	60	x	+ 43,3

Pastebėjimas: 1. Daugiau kaip pusė darbuotojų (2014 m. – 61,8 proc.; 2015 m. – 59,4 proc.) sunkias ir mirtinas traumas patyrė pirmaisiais darbo įmonėje metais.

Pavyzdžiai, susiję su darbuotojų žūtimis pirmaisiais darbo įmonėje mėnesiais:

2014-08-22 UAB „Alvora“ mirtiną traumą patyrė betonuotojas, įmonėje dirbęs du mėnesius: į statomo objekto pamatų duobę nugriuvo greta esančio pastato pamatų blokai, nes organizuodamas pavojingų darbų vykdymą statybų vykdytojas nenumatė konkrečių priemonių, užtikrinančių statinio konstrukcijų stabilumą.

2014-11-11 UAB „Neris“, vykdant pastato rekonstrukciją, pavojingoms darbo zonoms aukštyje aptverti naudoti nepatikimi, neatitinkantys darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimų, laikinieji aptvarai (nesivadovauta statiniui parengtu statybos technologiniu projektu); dėl šios priežasties pagalbinis darbininkas kartu su aptvėrais nukrito iš 6 m aukščio.

2015-12-08 UAB „Vilstata“ žuvo plytelių klojėjas, iš 8 m aukščio nukritęs nuo netinkamai įrengtų pastolių (išilginis turėklas buvo pritvirtintas plastikiniais dirželiais).

2015-09-30 UAB „Plokštinių pamatų meistrai“ dirbdamas trečią darbo dieną (!) įmonėje mirtiną traumą patyrė nekvalifikuotas 50 metų darbininkas, nukritęs nuo pastolių iš 6 m aukščio. Pastoliai buvo įrengti neturint atitinkamo projekto ir nesant įrodymų, kad darbuotojai buvo apmokyti juos pastatyti: be apsauginių turėklų, tarpaukštiniuose paklotuose buvo naudojamos savadarbės (neatitinkančios darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų) kopėčios, darbuotojas nesinaudojo papildoma asmeninės apsaugos priemone, kai tarpas tarp sienos ir pastolių yra daugiau kaip 150 mm (buvo – 500 mm). Be to, nukentėjusiam buvo nustatytas 2,84 promilės girtumo laipsnis.

APIBENDRINIMAS, IŠVADOS, PASIŪLYMAI

1. Analizės rezultatai rodo, kad statybos sektoriuje tiek darbdaviai, tiek darbuotojai nepilnai ir nepakankamai kompetentingai naudojami suteiktomis teisėmis įgyvendinant privalomas saugaus darbų organizavimo priemones, **kai darbuotojai dirba aukštyje**, įrengiant (paruošiant) kitas darbo vietas, kuriose **dažniausiai neįvertinama darbų rizika**. **2014 m.** statybose atliekant pavojingus darbus sunkūs ir mirtini NA sudarė **24,2 proc.** (16 iš 66) nuo visų pavojingų darbų pagal visus sektorius; **2015 m.** duomenys buvo jau daugiau nei dvigubai negatyvesni: **54,2 proc.** (32 iš 59).

Darytina išvada, kad darbo aplinka kolektyvuose nėra užtektinai palanki saugiam darbui užtikrinti, o darbdaviai dažnai neatlieka teisiškai numatytos pareigos sudaryti darbuotojams saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas visais su darbu susijusiais aspektais. Darbuotojai, savo ruožtu, nesilaiko saugos reikalavimų numatytų taisyklėse ir instrukcijose, pažeidinėja darbo ir techninės saugos drausmę.

2. Per pastaruosius 10 metų nežymus progresas pasiektas mažinant NA, įvykusius darbuotojams, kurių darbo stažas įmonėje iki vienerių metų (skliausteliuose – 2015 m. rodikliai): **lengvas traumas patyrė** 59,5 proc. (60,1 proc.), **sunkias** – 59,2 proc. (56,5 proc.), **mirtinas** – 58,5 proc. (57,1 proc.) pirmus metus įmonėje dirbančių statybininkų.

Darytina išvada, kad pradedantys dirbti statybininkai neturi pakankamų bendrųjų ir specialiųjų kompetencijų, pasitaiko emocinio nestabilumo atvejų. Darbdaviai, priimdami į darbą, retai organizuoja tikrinimus, susijusius su įgūdžių lygmenų įvertinimu, nustatyta tvarka nevykdo mokymų, instruktavimų, stažuočių. Darbų vadovai (vykdytojai) stokoja reiklumo ir taikstosi su darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimais.

3. Darbuotojams privalomų instrukcijų nevykdymas, taisyklių nesilaikymas per 10 metų (2006–2015 metais):

3.1. **lengvų NA atvejais – 44,9 proc. (1715 iš 3820);**

3.2. sunkių NA atvejais – 13,2 proc. (55 iš 417);

3.3. mirtinų NA atvejais – 8,5 proc. (14 iš 164).

4. Darbuotojams privalomų instrukcijų nevykdymas, taisyklių nesilaikymas per 2 metus (2014–2015 metais):

4.1. **lengvų NA atvejais – 51,6 proc. (368 iš 713);**

4.2. sunkių NA atvejais – 27,3 proc. (19 iš 69);

4.3. mirtinų NA atvejais – 7,7 proc. (2 iš 26).

Pastebėjimas: Vis daugiau lengvų ir sunkių NA įvyksta dėl to, kad darbuotojai nevykdo darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų ir jiems privalomų instrukcijų.

5. Darbuotojų saugos ir sveikatos vidinės kontrolės įmonėje nepakankamumas per 10 metų (2006–2015 metais):

5.1. lengvų NA atvejais – 3,8 proc. (144 iš 3820);

5.2. sunkių NA atvejais – 10,6 proc. (44 iš 417);

5.3. mirtinų NA atvejais – 11,6 proc. (19 iš 164).

6. Darbuotojų saugos ir sveikatos vidinės kontrolės įmonėje nepakankamumas per 2 metus (2014–2015 metais):

6.1. lengvų NA atvejais – 3,6 proc. (26 iš 713);

6.2. sunkių NA atvejais – 23,2 proc. (16 iš 69);

6.3. mirtinų NA atvejais – 15,4 proc. (4 iš 26);

Pastebėjimas: Darbdaviai nenoriai vertina veiksnio, susijusio su darbuotojų saugos ir sveikatos vidinės kontrolės įmonėje nepakankamumu, svarbą ir įtaką vykdant efektyvią darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimų bei NA prevenciją.

Bendra išvada dėl 3–6 punktuose nurodytų pažeidimų: siekiant užkardinti punktuose (*darbuotojų saugos ir sveikatos vidinės kontrolės įmonėje nepakankamumas*) ir (*darbuotojams privalomų instrukcijų nevykdymas, taisyklių nesilaikymas*) nurodytus pažeidimus, trūksta geresnio tiek darbuotojų, tiek darbų vadovų ir darbuotojų darbų koordinavimo, įskaitant efektyvesnę priežiūrą.

Organizacinio pobūdžio priežasčių gausa neišvengiamai silpnina darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų įgyvendinimo lygį ir sąlygoja NA darbe. Tačiau būtent darbdavys privalo prisiimti teisinę atsakomybę už teisingą sveikatos ir darbų saugos valdymo organizavimą. Kartu pažymėtina, kad darbuotojai taip pat turi būti atsakingais darbuotojų saugos ir sveikatos procesų dalyviais.

7. Užtikrindamas galimų pavojų ir jų sukeltą riziką (techninės, organizacinės, psichologinės, medicininės ir kt.) darbuotojų gyvybei ir / ar kitokiam sveikatos pakenkimui eliminavimą (arba jų sumažinimą) darbdavys turėtų:

7.1. peržiūrėti ir, esant reikalui, patikslinti įmonėje egzistuojančią tvarką, susijusią su žemiau nurodytų teisės aktų įgyvendinimu, **atsižvelgdamas į:**

7.1.1. Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 11 straipsnio „Darbdavio pareiga“ 2 dalį:

„Darbdaviui atstovaujantis asmuo siekdamas įgyvendinti darbdavio pareigą organizuoja prevencinių priemonių (techninių, medicinos, teisinių, organizacinių ir kitų), skirtų nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų prevencijai, įgyvendinimą, nustatydamas įmonėje šių priemonių įgyvendinimo ir kontrolės tvarką, paskirdamas darbdavio įgaliotus asmenis ir duodamas jiems konkrečius pavedimus įgyvendinti prevencines priemones“;

7.1.2. Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 19 straipsnio „Darbuotojų saugos ir sveikatos vidinė kontrolė įmonėje“ 1 dalį:

„Darbdaviui atstovaujantis asmuo, organizuodamas darbą įmonėje, nustato darbuotojų saugos ir sveikatos būklės vidinę kontrolę, darbo ir poilsio režimą, darbo apmokėjimą taip, kad būtų sudarytos sąlygos, skatinančios darbuotojus laikytis darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų“;

7.1.3. „Mokymo ir atestavimo darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo klausimais bendrųjų nuostatų“ 5 ir 6 punktus:

„5. Darbuotojai, kuriems nepakanka profesinių įgūdžių arba instruktuojant suteiktų žinių, kad galėtų saugiai dirbti, prieš pradėdami dirbti ar perkelti į kitą darbą, darbdaviui ar darbdaviui atstovaujančiam asmeniui nustatčius tokių darbuotojų mokymo ir profesinių įgūdžių lavinimo poreikius bei mokymo trukmę, mokomi darbo vietose, įmonėse, seminaruose arba juos moko profesinio mokymo teikėjai darbdavio ar darbdaviui atstovaujančio asmens nustatyta darbuotojų mokymo ir žinių darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais tikrinimo ir vertinimo tvarka.

6. Darbuotojai, prieš pradėdami dirbti pavojingus darbus, kurių sąrašas patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugsėjo 3 d. nutarimu Nr. 1386 „Dėl pavojingų darbų sąrašo patvirtinimo“, mokomi darbo vietose, įmonėse, seminaruose arba juos moko profesinio mokymo teikėjai darbdavio ar darbdaviui atstovaujančio asmens nustatyta darbuotojų apmokymo tvarka“;

7.2. atsižvelgiant į darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimus bei NA priežastis, kurios nuolat kartojasi visose statybvietėse, siūloma darbų vykdymo metu, instruktuojant, prieš pat pradėdant darbus, aptarti su darbuotojais klaidas, kurios buvo nustatytos ankstesnių NA tyrimų metu, laiku reaguoti ir taikyti drausminančias priemones darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų nesilaikantiems asmenims.

Nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų
skyriaus vedėjas

Saulius Balčiūnas

Rengė

Mindaugas Pluktas, Nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų skyriaus vyriausiasis specialistas
Vilnius, 2016 m. gegužės mėn.